

Kestävä massakeruu – talteenotto ja tutkimus

Luonnonkasvien keruu on laajentunut Lapissa huomion arvoiseksi toiminnaksi ja se on edelleen laajenemassa. Teollisten yritysten kiinnostus käyttää kasveja erilaisten tuotteiden raaka-aineina on lisääntynyt ja lappilaisten luonnonkasvien kysyntä on lähtenyt kasvuun. Tähän ovat vaikuttaneet laaja ja pitkäjänteinen luonnontuotealan kehittämistoiminta ja tehdyt tutkimukset mm. kasvien vaikuteaineista ja niiden pitoisuuksista (pohjoinen laatu) sekä ennen kaikkea luonnontuotealasta kiinnostuneet lappilaiset. Jalostavat yritykset käyttävät lappilaisia luonnonkasveja sekä elintarvikkeiden että lääke-, rohdos- ja kosmetiikkatuotteiden raaka-aineina. Luonnonkasvien käyttö eläinten rehu- ja hoitotuotteisiin on tällä hetkellä uusi raaka-aineiden menekkiä lisäävä tuoteryhmä. Luonnonkasviraaka-aineen kasvavaan kysyntään on vastattu ja vastataan edelleen kehittämällä valmiuksia luonnonkasvien teollisuusmittakaavaiseen talteenottoon, kerätyn raaka-aineen käsittelyyn sekä varastointiin lähellä poimijoita ja keruupaikkoja, jolloin raaka-aineen määrää pystytään suurentamaan ja kannattavuutta parantamaan. Luonnonkasvien talteenotto eli ns. massakeruu vaatii tiivistä yhteistyötä ja verkostoitumista. Verkoston muodostavat poimijat, käsittely- ja ostoasemat sekä yritykset ja toiminnan tulee perustua sopimukseen. Toiminnassa on tärkeää, että sovituista asioista pidetään kiinni ja luvatut raaka-aineet saadaan toimitettua yrityksille.

Yritysten raaka-aineen tarve vaihtelee melko suuresti vuosittain, joten poimijoiden sitoutuminen oman toimintansa kehittämiseen on haastavaa. Kustannuksiin ja toiminnan kannattavuuteen vaikuttavat monet erilaiset asiat, jotka on yleensä ratkaistava tapauskohtaisesti. Keskeisimpiä asioita ovat keruupaikka, sen sijainti ja kasvuston tiheys ja laatu, keruuvälineet sekä poimijoiden ammattitaito. Talteenoton teknologiaa on kehitetty jonkin verran ja se on edelleen yksi talteenoton kulmakivistä. Luonnontuotealaa pidetään edelleen naisten pienimuotoisena puuhasteluna, josta tulee päästä irti kehittämällä mm. tehokkaita laitteita talteenottoon. Talteenotto vaatii kokemusta niin työn suorittamisen kuin keruupaikan valinnankin suhteen ja tässä hyvänä apuna ovat ammattitaidon harjaannuttaminen sekä järjestetyt koulutukset. Alan koulutusten kehittäminen, koulutusten järjestäjien ja kehittäjäorganisaatioiden sekä hankkeiden keskinäinen yhteistyö on yksi tärkeimpiä toimenpiteitä alan edelleen kehittämisessä.

Kasveja kerätessä, käsiteltäessä ja varastoitaessa toiminta ja olosuhteet järjestetään niin, että raaka-aineen laatu säilyy mahdollisimman hyvänä. Alkutuotannon toimijat vastaavat raaka-aineen laadusta, poimijoiden tulee tehdä omavalvontaa ja käsittely- ja ostoasemilla tulee olla omavalvontasuunnitelma. Teollisuusmittakaavaisissa keräyksissä määrää ei saa nostaa laadun kustannuksella ja raaka-aineen laatu tulee määrittellä käyttötarkoituksen mukaan. Laatu on usein kuitenkin vaikea määrittää eivätkä ostajatkaan aina ole tietoisia, minkä laatuinen raaka-aine on käyttöön nähden parasta. Laadun määrittämistä varten tulee edelleen tehdä erilaisia tutkimuksia vaikuteaineiden lisäksi mm. keruuajoista, käsittelystä sekä niiden merkityksestä vaikuteainepitoisuuksien säilymiseen. Ostoasemilla tulee olla yhteinen tasalaatuinen lopputuote, yleensä tuore, kuivattu tai pakastettu luonnonkasviraaka-aine.

Keruutuotannon ohjeiden yhtenäistämiseksi on vuonna 2006 tehty *Luonnonkasvien talteenotto teolliseen tuotantoon* –opas. Tämä opas käsittelee teollisuusmittakaavaisen kasvien talteenoton keskeisempiä asioita, jotka liittyvät oleellisesti toiminnan kannattavuuteen. Oppaan tiedot pohjautuvat Lapin luonnontuotealan kehittämishankkeiden tekemään työhön ja käytännössä tehtyyn toimintaan. *Luonnonkasvien talteenotto teolliseen tuotantoon* –opas on suunnattu kaikille luonnontuotealasta kiinnostuneille, etenkin tuleville ja jo oleville poimijoille ja muillekin toimijoille. Tavoitteena on ohjeistuksen lisäksi aktivoida toimijoita kehittämään omaa toimintaansa ja sen kannattavuutta. *Luonnonkasvien talteenotto teolliseen tuotantoon* -oppaan toimeksiantajina ja yhteistyökumppaneina ovat olleet Metsäntutkimuslaitoksen Metsästä Teolliseen Tuotantoon –hanke, Lapin 4H-piirin Kierroksia Verkostoon –hanke sekä Rovaniemen ammattikorkeakoulun Lapin erikoiskasvi- ja luonnontuotealan laitekehityshanke. Opas on tällä hetkellä työn alla ja siihen päivitetään uusimmat kehittämis- ja tutkimustulokset. Päivityksessä ovat mukana Lappi Luo –työohjelma (MTT Rovaniemi, Proagria Lappi), LUOVA –hanke (Lapin 4H-piiri) sekä Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Uudessa oppaassa esitettävät massakeruukasvit ovat kanerva, kataja, siankärsämä, maitohorsma, mesiangervo, kuusi, mänty, koivu ja mustikka.

Luonnonkasvien talteenotossa noudatetaan yleisesti kestävän kehityksen periaatteita ja huomioidaan luonnon monimuotoisuuden säilyminen. Keräykset tapahtuvat siten, ettei kasvien olemassaolo vaarannu eikä keräyksestä ole haittaa luonnolle. Kasvilajien ekologista kestävyyttä tutkitaan, ja keruun kohteena oleville kasvilajeille pyritään antamaan lajikohtaiset keruusuositukset palautumisen varmistamiseksi. Keruun vaikutusta katajan- ja mustikanversojen palautumiseen on tutkittu aikavälillä 2005–2009, ja lajeille on laadittu käytössä olevat keruusuositukset (Stark ym. 2010). Tällä hetkellä on meneillään kanervan kestävän keruun tutkimus. Tutkimuksen tarkoituksena on verrata eri keruutapojen vaikutusta kanervan kukinnan palautumiseen sekä määrittää palautumiseen kuluva aika. Lisäksi tällä hetkellä tutkitaan eri poimintatapojen vaikutusta mustikan, puolukan ja variksenmarjan marjatuotantoon. Tutkimukset aloitettiin vuonna 2010 ja ne jatkuvat vuoteen 2012. Kasvilajien ekologista kestävyyttä tutkitaan Rovaniemen MTT:n, Lapin 4H-piirin, ProAgria Lapin ja Metsäntutkimuslaitoksen välisenä yhteistyönä.

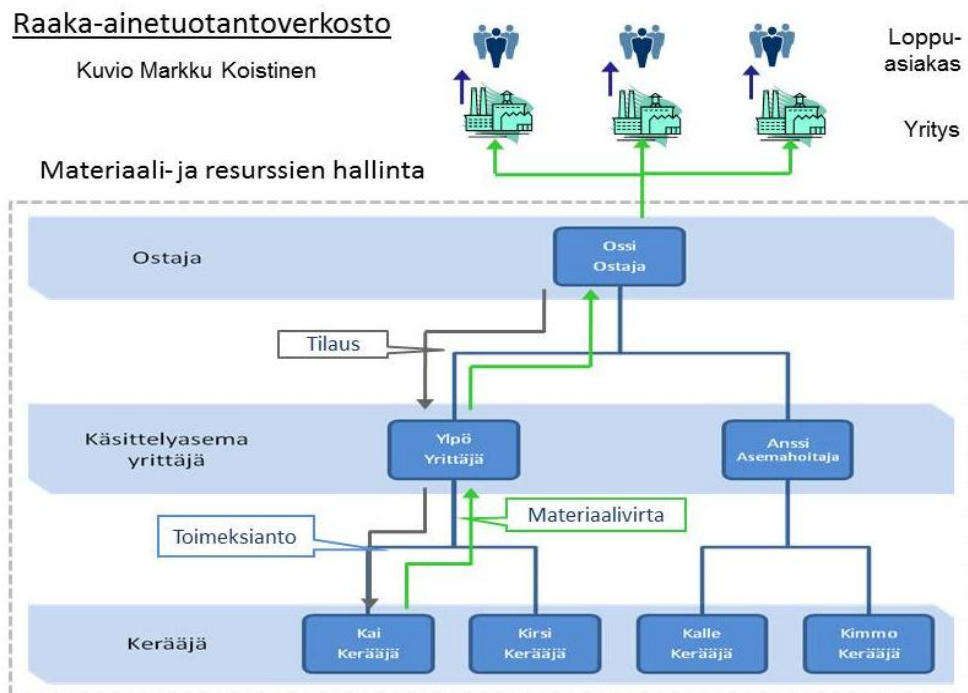
Luonnonkasvien tuotannollinen talteenotto eli massakeruu on kehittyvää verkostotoimintaa, jota tulee edistää mm. kehittämällä keruulaitteistoja. Luonnonkasvien alkutuotannossa mahdollistuu työ ja toimeentulo juuri sellaisilla seuduilla, joissa työmahdollisuudet muuten ovat vähäiset ja joissa perinteisten maaseutuelinkeinojen rinnalle tarvitaan uusia elinkeinoja.

Seija Niemi

Rovaniemen ammattikorkeakoulu
Email seija.niemi@ramk.fi
Puh. 020 7985483, 040 1813296

Outi Manninen

MTT, Rovaniemi
Email outi.manninen@oulu.fi

Lähteet

Jankkila. H. (toim.) 2007. Luonnontuotealan kasvituotannon ja teknologian kehitys (KATE –hanke). Loppuraportti. Rovaniemen ammattikorkeakoulu.

Niemi. S. 2006. Luonnonkasvien talteenotto teolliseen tuotantoon. Rovaniemen ammattikorkeakoulu.

Mäkitalo. I., Siivari. J., Hannukkala. A. 2006. Luonnosta teolliseen tuotantoon. Kuvaus luonnontuotealan kehittämishankkeesta Lapissa 2000 – 2006. MTT, Rovaniemi.

Stark. S., Niva.A., Martz., F., Vuorela.E. 2010. Katajan- ja mustikanversojen kestävä keruu luonnontuotealan raaka-aineeksi. MTT, Raportti 3. Rovaniemi.